Llinyn: Elfennau ffurfiol Drama - Creu (Dyfeisio), Perfformio, Gwerthuso, Genre ac Arddull, Ffurf a Chydrannau Drama, Cydberthnasau a Datblygu Cymeriad, Theatr Fyw

1

Cam Cynnydd 1

Gwybodaeth a Sgiliau	Geirfa	Profiadau a Nodweddion
Gwybod/deall: • Elfennau drama yw cydrannau pendant y broses o greu, perfformio ac ymateb mewn Drama. • Gellir defnyddio elfennau drama i ddisgrifio cydrannau perfformiad. • Mae perfformio mewn cymeriad yn digwydd ar lawer ffurf, gan gynnwys chwarae a chwarae rôl, a gellir ei gysylltu â'r dychymyg a chwarae dychmygu. • Cymeriadau yw rolau/unigolion mewn perfformiadau a chwarae rôl. • Mae adroddwr yn dweud beth sy'n digwydd ar y llwyfan, heb fod yn rhan o'r hyn sy'n digwydd ar y llwyfan. • Gall llwyfan fod yn rhywle/pa le bynnag y mae'r perfformiad yn digwydd. • Mae cynulleidfa yn gwylio perfformiad. • Gall aelodau'r gynulleidfa ddod i farn am y perfformiad	• cymeriad • rhewi'r ffrâm • perfformiad • llwyfan ("o flaen" cynulleidfa) • cynulleidfa • gwrando • gwylio'n ofalus • cymeriad • rôl • dychymyg • chwarae • dychmygu • plot • stori • adrodd/adroddwr • theatr	Mae'n hanfodol bod amrywiaeth o weithgareddau yn cael eu defnyddio sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr archwilio, ymateb, myfyrio a chreu e.e. perfformio, cyfansoddi, gwerthuso Defnyddio ystod o adnoddau a gweithgareddau ymarferol i archwilio, ymateb, myfyrio a chreu gyda'r elfennau drama. Creu cymeriadau cyfarwydd gydag arweiniad a chymorth. Chwarae rôl mewn sefyllfaoedd cyfarwydd e.e gartref, dynwared, straeon a chaneuon cyfarwydd, rhigymau. Chwarae rôl, perfformio rhigymau, a rhannu gwaith o flaen eraill (cyfoedion, athrawon). Cyflwyno/rhannu gwaith o flaen eraill mewn amrywiol ffyrdd, cymryd rhan weithredol (o flaen / yn "wynebu" cynulleidfa).

Defnyddio/gallu:

- Creu 'chwarae rôl' byr, rhewi'r ffrâm, cymeriadau syml/cyfarwydd yn defnyddio sgiliau perfformio priodol o blith technegau cyfatebol a addysgir.
- Cymryd rhan mewn perfformiad, rhannu gwaith o flaen eraill, actio mewn rôl
- Mynegi hoff/cas bethau sylfaenol, ystyried sut y mae gwaith yn gwneud iddynt deimlo, cymryd rhan fel aelod o'r gynulleidfa
- Dechrau archwilio cydberthnasau a datblygu cymeriad e.e. trwy gymeriadau mewn gweithgareddau chwarae rôl
- Cael profiad o theatr fyw - datblygu gwybodaeth o beth gall hyn fod.

Cael profiad o wylio theatr fyw - ymweld â theatr, cwmnïau yn ymweld â'r ysgol, gwylio cyfoedion yn perfformio.

Bod yn rhan o gynulleidfa, annog mynegi barn ac ymateb. Gwylio ystod amrywiol o arddulliau perfformio, genres a ffurfiau

2

Cam Cynnydd 2

Gwybodaeth a Sgiliau	Geirfa	Profiadau a Nodweddion
Gwybod/deall: • Gall drama helpu i ddatblygu dealltwriaeth o'r byd trwy fod yn rhan o ystod o sefyllfaoedd chwarae rôl creadigol a dychmygol. • Pwysigrwydd eu rôl i lwyddiant gweithgaredd/perfformiad grŵp • Ffurf yw sut y mae drama wedi'i llunio, sef sylfaen drama. • Gall genre orgyffwrdd â ffurf, ond mae'n cyfeirio at fath o Ddrama ac fel rheol mae ganddo'i gonfensiynau/nodweddion ei hun ac arddull benodol. • Mae sgript (ysgrifenedig) fel rheol yn cynnwys actau a golygfeydd ac mae wedi'i chofnodi mewn fformat cyffredin. Gall gynnwys cyfarwyddiadau llwyfan, sy'n rhoi cyfarwyddiadau i'r actorion a'r dylunwyr. Defnyddio/gallu: • Creu darnau byrion e.e. chwarae rôl, yn efelychu sefyllfaoedd go iawn a	• arddull (ffordd o berfformio) • propiau • gwisgoedd Elfennau drama ysgrifenedig • actau • golygfeydd • fformat ysgrifenedig • cyfarwyddiadau llwyfan Genre • 'math' • comedi • trasiedi • melodrama • arswyd • hanesyddol • ffuglen/ffeithiol Ffurf • drama (wedi'i sgriptio) • gwaith byrfyfyr • meim • symudiad / dawns • sioe gerdd	Mae'n hanfodol bod amrywiaeth o weithgareddau yn cael eu defnyddio sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr archwilio, ymateb, myfyrio a chreu. Cymryd rhan mewn gweithgareddau ymarferol yn defnyddio propiau, gwisgoedd, gwneud dewisiadau am genre a pherfformio mewn arddull sy'n cyd-fynd â hyn. Astudio, ymarfer a pherfformio sgriptiau ysgrifenedig. Ysgrifennu sgriptiau byrion ar gyfer golygfeydd, yn seiliedig ar sefyllfaoedd/cyd-destunau a roddir e.e. digwyddiadau o bwys diwylliannol o'r gymuned leol neu'r gymuned ehangach. Creu gwaith byrfyfyr, a chymryd rhan mewn gwaith byrfyfyr a pherfformio. Gwylio ystod amrywiol o theatr a pherfformiadau o Gymru a'r tu hwnt, ar ffurfiau gwahanol. Mynegi barn fel aelod o'r gynulleidfa.

sefyllfaoedd ffuglennol a dangos ystod ehangach o gymeriadau, gan ddechrau archwilio'r rheiny sy'n fwy anghyfarwydd iddynt yn defnyddio sgiliau perfformio priodol o blith y technegau cyfatebol a addysgir. • Dangos ymwybyddiaeth gynyddol o gynulleidfa a phwrpas • Ymateb yn fwy manwl wrth roi barn ar waith a welir (gwaith cyfoedion a theatr fyw), gan ystyried sut mae'r gwaith yn gwneud iddynt deimlo, a chymryd rhan fel aelod o'r gynulleidfa. • Dechrau adnabod gwahanol ffurfiau ar Ddrama a'u pwrpas ar gyfer y gynulleidfa • Dechrau archwilio cydberthnasau a datblygu cymeriad e.e. trwy gymeriadau mewn gweithgareddau chwarae rôl. Gweithio'n effeithiol ac yn ddychmygus - ateb cwestiynau mewn rôl • Dechrau archwilio a dangos ymwybyddiaeth o gydrannau drama e.e. actau, golygfeydd • Dechrau archwilio a dangos ymwybyddiaeth o genre (e.e. comedi, ffuglen ac ati).	• pantomeim

3

Cam Cynnydd 3

Gwybodaeth a Sgiliau	Geirfa	Profiadau a Nodweddion
Gwybod/deall: • Amrywiaeth gynyddol eang o ffurfiau a genres theatr e.e. theatr gorfforol • Deall pwysigrwydd eu rôl hwy a rôl eraill yn llwyddiant y darn, yn cynnwys cyfathrebu yn ystod perfformiad, ac wrth fodloni eu hamcanion. • Deall bod dramâu/perfformiadau yn cael eu creu ac y gwneir dewisiadau am y perfformiad gydag amrywiol ddibenion a bwriadau mewn golwg, gan gynnwys creu naws ac awyrgylch. • Deall bod naws ac awyrgylch yn perthyn i emosiynau a theimladau'r cymeriadau yn y darn, yn ogystal ag emosiynau a theimladau'r gynulleidfa. • Deall bod theatr yn cael ei pherfformio mewn/ar lwyfannau gwahanol er mwyn creu effaith/dangos arddull neu gyfnod e.e. llwyfan ymwthiol a'r *Globe Theatre.*	Llwyfannu • llwyfan ochrol • llwyfan ymwthiol • theatr gylch Cydrannau drama • neillebau • gwrthdaro • tensiwn • cyd-destun • sefyllfa Cynulleidfa • bwriadau • nod • effaith • naws • awyrgylch Ffurf • monolog • ymddiddan rhwng dau	Mae'n hanfodol bod amrywiaeth o weithgareddau yn cael eu defnyddio sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr archwilio, ymateb, myfyrio a chreu. Perfformio fel aelod o grŵp, gyda chyfleoedd am berfformiad unigol. Archwilio, gwaith byrfyfyr, creu a pherfformio. Gwylio ystod amrywiol o theatr sydd wedi'i chreu gan bobl o fannau ac amseroedd gwahanol.

Defnyddio/gallu:

- Creu perfformiadau fwy manwl, gan ystyried cynllunio, ymarfer, datblygu, yn cynnwys ffurf ysgrifenedig.
- Creu a pherfformio yn dangos ystod ehangach o gymeriadau, gan archwilio ystod gynyddol amrywiol o gymeriadau sy'n wahanol iddynt hwy, yn defnyddio sgiliau perfformio priodol o blith y technegau cyfatebol a addysgir.
- Creu a pherfformio yn dangos ymwybyddiaeth gynyddol ac effeithiol o gynulleidfa a phwrpas.
- Ymateb yn fanwl wrth roi barn ar waith a welir (gwaith cyfoedion a theatr fyw), gan ystyried pwrpas, nodweddion technegol a'r effaith ar gyfer y gynulleidfa, a chymryd rhan fel aelod effeithiol o'r gynulleidfa.
- Adnabod gwahanol fathau o Ddrama, sy'n gynyddol amrywiol, a'u pwrpas ar gyfer y gynulleidfa

- Dechrau archwilio cydberthnasau a datblygu cymeriad e.e. trwy gymeriadau mewn gweithgareddau chwarae rôl. Gweithio'n effeithiol ac yn ddychmygus - ateb cwestiynau mewn rôl

- theatr gorfforol, dilyniannau o symudiadau
- seinlun

- Archwilio a dangos ymwybyddiaeth o arddull, genre, ffurf, llwyfannu ac effaith fwy amrywiol
- Archwilio a dangos ymwybyddiaeth o elfennau a chydrannau drama fwy amrywiol.
- Trafod y defnydd o eirfa briodol a pha mor effeithiol y defnyddiwyd elfennau drama i gyfleu syniadau a theimladau, a hynny ar draws amrywiaeth o genres.

Cam Cynnydd 4

4

Gwybodaeth a Sgiliau	Geirfa	Profiadau a Nodweddion
Gwybod/deall: • Mae ffurfiau/genres wedi datblygu ac yn cynrychioli'r cyfnod y daethant ohono. • Gellir gweld pethau tebyg rhwng ffurfiau/genres, gyda thechnegau yn cael eu haddasu i gyd-fynd â phwrpas a nod arddull benodol. • Rôl elfennau cynhyrchiad gwreiddiol mewn perfformio e.e. goleuo, sain, set, dylunio set	Llwyfannu • llwyfan traws • goleuo (LX) • sain (SFX) Cydrannau drama • eironi dramatig • prolog • epilog • saib • themâu	Mae'n hanfodol bod amrywiaeth o weithgareddau yn cael eu defnyddio sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr archwilio, ymateb, myfyrio a chreu. Perfformio fel aelod o grŵp, gan ddangos technegau priodol a ddetholir i gynrychioli arddulliau amrywiol, a hynny o amrywiaeth gynyddol o ddiwylliannau a chyfnodau. Gwylio a gwrando ar berfformiadau theatrig y tu allan i'r ysgol sy'n amlygu traddodiadau, hanes a diwylliannau Cymru.

Defnyddio/gallu:

- Creu a pherfformio yn dangos ystod amrywiol o gymeriadau, gan archwilio ystod gynyddol amrywiol o gymeriadau sy'n wahanol iddynt hwy, yn defnyddio sgiliau perfformio priodol o blith y technegau cyfatebol a addysgir.
- Creu a pherfformio yn dangos ymwybyddiaeth gynyddol ac effeithiol o gynulleidfa a phwrpas, ac o effaith neu naws a fwriedir.
- Nodi sut defnyddiwyd elfennau drama i greu arddull benodol, a dangos ymwybyddiaeth o ystod gynyddol amrywiol o arddulliau/genres.
- Ymateb yn fanwl wrth roi barn ar waith a welir (gwaith cyfoedion a theatr fyw), gan ystyried pwrpas, bwriadau artistig, perfformiad a thechnegau crefft llwyfan o blith y technegau cyfatebol a addysgir, ystyried yr effaith ar gyfer y gynulleidfa a chymryd rhan fel aelod effeithiol o'r gynulleidfa.

Ffurf/Arddull

- drama linell
- theatr mewn addysg; hysbyslenni, neges addysgol, aml-rolau, adroddwr
- *afresymoldeb*

- y pedwaredd wal
- *torri'r* pedwaredd wal
- dull uniongyrchol o gyfarch

5

Cam Cynnydd 5

Gwybodaeth a Sgiliau	Geirfa	Profiadau a Nodweddion
Gwybod/deall: • Mae elfennau drama wedi cael eu defnyddio a'u trin dros amser gyda dychymyg a deallusrwydd cynyddol. • Mae ymarferwyr drama ac arddulliau wedi cael effaith sylweddol ar theatr, a dyma'r newidiadau sylweddol yn esblygiad y theatr. • Arddulliau perfformio yw nodau a bwriadau ymarferwyr, cyd-destun hanesyddol a chymdeithasol ac ati, a sut gellir addasu'r rhain ar gyfer bwriadau creadigol newydd • Datblygu ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o rolau a phrosesau arferion theatrig proffesiynol cyfoes. • Effaith y cyd-destun cymdeithasol, hanesyddol a diwylliannol, yn cynnwys confensiynau theatrig y cyfnod y daw'r testun ohono. • Defnyddio gwybodaeth a dealltwriaeth wrth greu, perfformio ac ymateb i ddrama e.e. elfennau dylunio llwyfan, sgiliau perfformio.	Ffurf (<u>*nid yw'n rhestr llawn, ond yn cynnwys...)*</u> • theatr fforwm - Augusto Boal • theatr gorfforol e.e. *Frantic Assembly, Earthfall* • drama ddogfen - theatr *verbatim* • theatr Brecht; theatr epig, *v-effekt*, ymddieithrio/ymbellhau, didactig, gestus, hysbyslenni, strwythur episodig, cerddoriaeth a chaneuon, • realaeth; Stanislavski, *The System*, unedau ac amcanion, cred, gwirionedd, yr 'os' lledrithiol, cof emosiynol, cylchoedd sylw • theatr Artaud; confensiynau perfformio 'Y Theatr Greulondeb'. • *commedia dell arte* • gwaith corws • realistig, afrealistig, haniaethol Cydrannau drama • allan â hwy (*exeunt*) • corws • uchafbwynt	Mae'n hanfodol bod amrywiaeth o weithgareddau yn cael eu defnyddio sy'n rhoi'r cyfle i ddysgwyr archwilio, ymateb, myfyrio a chreu. Perfformio caneuon/darnau offerynnol cynyddol gymhleth o Gymru a'r tu hwnt ac o amrywiaeth o gyfnodau fel aelod o ensemble. Archwilio, gwaith byrfyfyr a chyfansoddi gydag adnoddau acwstig a thrydanol/digidol. Gwrando ar ystod amrywiol o gerddoriaeth sydd ag ymdeimlad cryf o hunaniaeth bersonol, cymdeithasol a diwylliannol yn ôl y bobl a'i creodd, a gafodd ddylanwad ac effaith hanesyddol ac sydd yn dangos gwreiddioldeb a dychymyg. Gwylio a gwrando ar berfformiadau cerddorol y tu allan i'r ysgol sy'n amlygu traddodiadau, hanes a diwylliannau Cymru.

Defnyddio/gallu:

- Cymryd rhan wrth greu, datblygu a pherfformio gwaith wedi'i ddyfeisio, yn seiliedig naill ai ar waith ymarferydd theatr neu ar genre, mewn ymateb i sbardun/thema/syniad. Creu gyda bwriad artistig, a dethol technegau dramatig a dylunio llwyfan priodol i gyflawni hyn.
- Adnabod technegau a nodweddion dramatig arddulliau/ffurfiau theatrig, a thrafod yr effaith a fwriedir.
- Archwilio testunau perfformio, a deall eu cyd-destun cymdeithasol, diwylliannol a hanesyddol gan gynnwys confensiynau theatrig eu cyfnod.
- Ymateb yn fanwl ac yn feirniadol wrth roi barn ar waith a welir (gwaith cyfoedion a theatr fyw), gan ystyried pwrpas, bwriadau artistig, perfformiad a thechnegau crefft llwyfan o blith y technegau cyfatebol a addysgir, a chymryd rhan fel aelod effeithiol o'r gynulleidfa.
- Dadansoddi a gwerthuso eu gwaith, yn cynnwys gwaith ar ddehongli cymeriad, sgiliau (perfformio a dylunio) a pha mor effeithiol y bodlonir bwriadau artistig.

- ensemble
- cymeriad - dehongli a swyddogaeth
- pellter actorion oddi wrth ei gilydd

Llwyfannu

- bwa prosceniwm
- llwyfan hollt
- promenâd
- penodol i safle
- arena
- gofod

Dylunio Llwyfan

- lefelau mewn perfformiad; llwyfannau, sylfaen llwyfan, dec dur, dyluniad llwyfan
- math o lwyfan: bwa prosceniwm, theatr gylch, llwyfan traws neu lwyfan ymwthiol
- LX; sbotolau, LEDs, strôb, golau meddal, dec goleuadau
- SFX; seinyddion, bwrdd sain, effeithiau sain, haenu, yn llawn awyrgylch

- Cwblhau adolygiadau o theatr fyw, yn canolbwyntio ar agweddau penodol ar berfformio neu ddylunio, gan ddadansoddi a gwerthuso effeithiolrwydd o safbwynt aelod o'r gynulleidfa.